

غالیان پنهان؛ آگاهی بخشی، تنها راه مبارزه با جریان های انحرافی و عرفان های دروغین

علی رازی زاده^۱

مسلمانان در طول تاریخ خود، شاهد ظهور جریان ها و فرقه های زیادی بوده است؛ فرقه هایی که هر یک به نوبه خود آسیبی بر ساحت شیعه وارد کرده اند؛ در میان این فرقه ها، یک فرقه نقشی پررنگ تر برجای گذاشت؛ فرقه ای که در ظاهر چیزی جز محبت به خاندان پیامبر ﷺ نداشت؛ اما در عمل و باطن، ریشه در کفر دوانده بود؛ فرقه ای که به سبب خارج شدن از اندازه، نام غلو بر خود گرفت و با همین نام نیز شناخته شد.

خاندان نبوت ﷺ در صف اول مبارزه با این جریان به پا خاست؛ بدین سان احکام سنگینی علیه این جریان صادر شد و هم نشینی با ایشان به صورت کامل ممنوع گردید؛ این مبارزه چنان پیش رفت که امام صادق علیه السلام آخرین وصیت خود را به سهل انگاری نکردن در برگزاری نماز اختصاص داد؛^۲ ویژگی شاخصی که غالیان را از دیگران متمایز می کرد؛ زیرا آنان بر این نکته تاکید داشتند که به سبب غنای اعتقادی خود، از ظواهری نظیر نماز، زکات و روزه بی نیازند؛ غالیان برخلاف توصیف امام رضا علیه السلام از صفات شیعیان راستین،^۳ به دستورات خاندان رسالت ﷺ توجهی نداشته و دوستی خود نسبت به این خاندان را با سرپیچی از اوامر ایشان نشان دادند.

به رغم مبارزه خاندان طهارت ﷺ و اصحاب ایشان، اثرگذاری غالیان بر شیعه سهمگین بود؛ به نوعی که می توان تاریخ شیعه را به پیش و پس از ظهور این فرقه تقسیم کرد؛ این فرقه، از طرفی پیوند میان شیعه و اهل سنت را تا اندازه قابل توجهی گسست، و از سوی دیگر موجب چند دستگی در جامعه شیعی گردید؛ این چند دستگی خود زمینه ساز

۱. Razizadeh@gmail.com

۲. ن. ک: من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۲۰۹، ح ۶۱۸.

۳. ن. ک: صفات الشیعه، ص ۳، ح ۲.

شکل‌گیری جریان دیگری با نام تقصیر شد و چنان از در تفریط وارد شد که از آن سوی بام افتاد.

جریان غلو، همچون سایر جریان‌های انحرافی، از دو گروه تشکیل شد؛ سودجویان و ساده‌اندیشان؛ سودجویان مدعیان دروغینی بودند که با آگاهی از علاقه مردم به خاندان عصمت علیهم‌السلام و به طمع جاه و ثروت، از ضعف‌های اعتقادی ساده‌اندیشان بهره برده، به طرح ادعاهای عجیب پرداختند؛ ادعاهایی که در نهایت به ارتقای موقعیت ایشان در جامعه و دریافت هدایای مردمی منجر می‌شد؛ ادعای محوری تمامی سودجویان چنین بوده و خواهد بود: «ما حقیقتی را به شما می‌گوییم که سایر مردم از درک آن عاجزند»؛ اساساً در دعوت به حقیقتی فراتر از درک عموم جامعه، چنان تعلیقی نهفته است که سخت می‌توان در برابر آن مقاومت کرد؛ به‌ویژه ساده‌اندیشان که هیچ یارای مقاومت ندارند؛ اما ساده‌اندیشان چه کسانی هستند؟ کسانی که از دو ویژگی برخوردارند: ویژگی اول: بی‌نهایت خود را فرزانه پنداشته است و ویژگی دوم: نداشتن آگاهی کافی؛ ترکیب سودجویان و ساده‌اندیشان نیز همیشه بهترین ترکیب برای شکل‌گیری یک انحراف است.

مشکلات و بحران‌های اجتماعی همیشه عرصه را برای سودجویان باز می‌کند؛ ساده‌اندیشانی که از مشکلات به ستوه آمده‌اند، با وعده‌آشنایی با حقیقت برتر، اسیر سودجویانی می‌شوند که جز منفعت‌های شخصی به چیز دیگری نمی‌اندیشند؛ در چنین شرایطی است که زمینه‌ها برای شکل‌گیری جریان‌های انحرافی و عرفان‌های دروغین آماده شده، ساده‌اندیشان در دام سودجویان می‌افتند و جدا از آسیب‌های مادی و معنوی، ناخواسته به خرافه‌هایی باورمند می‌شوند که گاه از چارچوب ایمان و اسلام خارج است؛ این ساده‌اندیشان، گاه به غالیان پنهانی تبدیل می‌شوند که از ماهیت اعتقادهای انحرافی خود بی‌خبرند.

غالیان پنهان دو آسیب برای جامعه دارند: اول اینکه به سبب خرافه‌پرستی، بستر فعالیت سودجویان را افزایش می‌دهند و زمینه‌های لازم برای گسترش انحراف را فراهم می‌آورند؛ دوم اینکه به سبب ماهیت خرافی اعتقادهایشان، به مانعی محکم برای رشد اندیشه ایمانی مبدل می‌شوند؛ از این رو مقابله و تلاش برای ارشاد ساده‌اندیشان و فراهم کردن زمینه‌های لازم برای توسعه اندیشه‌ایمانی امری ضروری و لازم است.

تنها راه مقابله نیز افزایش آگاهی است؛ نباید فراموش کرد که در زمان شکل‌گیری جریان غلو و سایر جریان‌های انحرافی، هیچ یک از اصحاب خاندان عترت علیهم‌السلام، آنانی که پای درس و بحث می‌نشستند یا از تعامل کافی برای دریافت معارف الهی برخوردار

بودند، فریب سودجویان را نخوردند و در گروه ساده‌اندیشان قرار نگرفتند؛ این مسئله نشان می‌دهد که اگر جامعه با افزایش آگاهی دینی مواجه شود و امکان تشخیص سره از ناسره برای مردم فراهم گردد، زمینه‌های لازم برای فرصت‌طلبی سودجویان از میان می‌رود، خرافه‌ها از ساحت جامعه زدوده شده، اندیشه‌ایمانی بیش از پیش نمایان می‌گردد. اکنون فصلنامه علوم و معارف قرآن و حدیث این آمادگی را دارد تا نظرها و یافته‌های اصحاب اندیشه را، به‌منظور چگونگی مواجهه با غالیان پنهان، راه‌های آگاهی‌بخشی و معرفت‌افزایی در شرایط موجود، مبارزه با فرصت‌طلبی سودجویان و درنهایت افزایش سرعت رشد و تعالی اندیشه‌ایمانی در سطح جامعه، دریافت و منتشر نماید.

کتابنامه

۱. صفات الشیعه، محمد بن علی بن بابویه (شیخ صدوق)، تهران: علمی، اول، ۱۳۶۲ش.
۲. کتاب من لایحضره الفقیه، محمد بن علی بن بابویه (شیخ صدوق)، تحقیق: علی اکبر غفاری، قم: دفتر انتشارات اسلامی، دوم، ۱۴۱۳ق.